

УДК 372+811 (07)

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Н.Є.Дмітренко

Анотація. Статтю присвячено проблемі формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи в контексті наступності вивчення іноземної мови, розкрито спільні тенденції професійно-педагогічної іншомовної освіти студентів та іншомовної освіти молодших школярів.

Ключові слова: професійна компетенція, методична компетенція, система методичної освіти.

Аннотация. Статья посвящена проблеме формирования методической компетенции учителя иностранного языка начальной школы в контексте преемственности изучения иностранного языка, раскрыты общие тенденции профессионально-педагогического иноязычного образования студентов и иноязычного образования младших школьников.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, методическая компетенция, система методического образования.

Summary. The article is devoted the problem of forming of methodological competence of teacher of foreign language of primary school in the context of continuity of study of foreign language, the general tendencies of professional pedagogical foreign education of students and foreign education of junior pupils.

Key words: professional competence, methodological competence, system of methodological education.

Постановка проблеми. Основні тенденції перебудови системи освіти в Україні на сучасному етапі її розвитку, які визначаються активізацією процесів інтеграції країни в європейське та світове співтовариство, спрямовані на поліпшення навчання іноземної мови на всіх етапах її засвоєння, зокрема на початковому. Насамперед вагомість професійної, у тому числі методичної, підготовки вчителів іноземної мови для початкової школи слугує важливою передумовою успішного оволодіння іноземною мовою молодшими школярами.

Водночас з упровадженням в практику роботи дошкільних навчальних закладів Базової програми розвитку дитини «Я у світі», якою унормовано вивчення іноземної мови як складової навчання за вибором у дошкільних закладах дітьми п'ятирічного віку, постає питання підготовки вчителів

іноземної мови дошкільної освіти і початкової школи, які б забезпечували неперервність вивчення іноземної мови дітьми 5-10 річного віку і володіли методикою роботи з дітьми цієї вікової групи на належному професійному рівні.

Державна програма «Вчитель» [2] наголошує на модернізації системи підготовки педагогічних працівників. Основними складовими удосконалення підготовки педагогічних кадрів виділено оновлення змісту і форм їхньої професійної діяльності, розробка концептуальних засад модернізації змісту підготовки вчителів з урахуванням вимог реформування системи освіти та тенденцій розвитку європейського освітнього простору, поліпшення культурологічної, мовної, психолого-педагогічної, методичної, практичної підготовки з усіх педагогічних спеціальностей та підготовки вчителів початкових класів до викладання іноземної мови у початковій школі.

Вчитель іноземної мови початкової школи повинен знати структуру і особливості іноземної мови, володіти базовими принципами і технологіями комунікативного навчання, знати вікову психологію учнів, сприймати навчання/вивчення іноземної мови як комплексний інтерактивний процес, співпрацювати з іншими вчителями початкової школи, використовувати наочні засоби навчання, вірші, пісні, ігри, іграшки, запроваджувати навчальні технології, які поєднують декілька видів роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці З.Азимов, О.Бігич, Г.Воронина, Л.Долгова, Л.Захарова, Н.Соколова, Л.Шилова, А.Щукин та інші одностайні у визначенні мети професійної освіти майбутніх учителів іноземних мов, в тому числі й початкової школи – формування професійної компетенції. Незважаючи на різні погляди щодо трактування поняття «професійна компетенція вчителя іноземної мови», його змісту, кількісного складу, номенклатури складників, рівневої організації, всі дослідники проблеми професійної компетенції вчителя іноземної мови виділяють у її складі методичну компетенцію, трактуючи її при цьому по-різному.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення вихідних положень системи методичної освіти майбутніх учителів іноземних мов початкової школи в контексті наступності вивчення іноземної мови у дошкільних навчальних закладах і початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз концепцій розвитку іншомовної освіти в Україні дає підстави стверджувати, що спільними тенденціями професійно-педагогічної іншомовної освіти студентів та іншомовної освіти молодших школярів є: особистісно-орієнтована білінгвальна освіта, інтеграція навчальних дисциплін, освітня автономія студентів і школярів.

Відображаючи сучасний розвиток професійно-педагогічної освіти студентів та іншомовної освіти молодших школярів, ці тенденції підлягають обов'язковому врахуванню в системі та процесі методичної освіти майбутніх учителів іноземної мови початкової школи.

Водночас мають бути враховані зміст та цілі іншомовної освіти молодших школярів. Зміст іншомовної освіти в початковій школі складає іншомовна культура. Процесуальними аспектами іншомовної освіти молодших школярів є пізнання, розвиток, виховання й учіння в кореляції з культурологічним, психологічним, педагогічним і соціальним аспектами її змісту. Складником системи іншомовної освіти молодших школярів виступають практична мета (як провідна) та виховна, освітня й розвивальна цілі, що реалізуються комплексно [1, с.5].

Згідно з одним із принципів вітчизняної педагогічної освіти – її відкритістю досягненням вітчизняної й світової науки, культури й освітньої практики – теоретичну основу формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи складають концепція педагогічної освіти (1999), концепція університетської педагогічної освіти (А.Глузман, 2001), концепція підготовки вчителя іноземної мови (С.Ніколаєва, 1995), концепція вищої професійно-педагогічної іншомовної освіти (Ю.Пассов, 1998), а також рефлексивний підхід (М.Wallace, 1995) і конструктивістські підходи (когнітивні й гуманістичні теорії) (Г.Лефрансуа, 2003).

В аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти пріоритетними об'єктами особистісного й методичного розвитку майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи є: його поведінка, мотиви, цінності, ідеали; когнітивні стилі та риси особистості (в межах особистісного розвитку); декларативні знання, навички й уміння та вміння вчитися (в межах методичного розвитку) [5, с.38].

Кожний з об'єктів (як у контексті особистісно-діяльнісного підходу, так і в аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти) є провідним для конкретного процесуального аспекту методичної освіти (виховання, розвитку, пізнання й учіння студентів) у кореляції з педагогічним, психологічним, культурологічним і соціальним аспектами її змісту.

Відповідно до зазначених аспектів виокремимо вихідні положення системи методичної освіти майбутніх учителів іноземної мови початкової школи, а саме:

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

1. Спрямованість системи методичної освіти на передачу студентів методичної культури вчителя іноземної мови початкової школи, яку складають: *знання* про навчально-виховний процес з іноземної мови в початковій школі та про себе як учителя; *навички* здійснення методичної діяльності щодо навчання, освіти, виховання і розвитку молодших школярів як у класній, так і в позакласній роботі з іноземної мови; *уміння* реалізовувати професійні (проектувальну, адаптаційну, організаційну, мотиваційну, комунікативну, дослідницьку й контролюючу) функції вчителя іноземної мови початкової школи; а також *бажання* бути вчителем іноземної мови саме в початковій школі, яке пронизує всі попередні складники.

2. Професійна (а не предметна) спрямованість системи методичної освіти, що уможливорює виділення генеральних наскрізних ідей професійної діяльності вчителя іноземної мови початкової школи. Стрижнем, який формує систему методичної освіти, є методична майстерність, основана на педагогічних і психологічних знаннях і вміннях та підкріплена всіма іншими навчальними дисциплінами, які мають обов'язкову професійну спрямованість. Так, технізація сучасної іншомовної освіти передбачає, з одного боку, використання в навчальному процесі комп'ютерних засобів навчання, зокрема, комп'ютерних підручників і комп'ютерних навчальних систем, а з іншого, – навчання студентів їх застосовувати в навчально-виховному процесі з іноземної мови в початковій школі.

3. Спрямованість системи методичної освіти на підготовку вчителя-дослідника, що уможливорює, зважаючи на акцентування вагомості поряд з учінням наукової діяльності студентів й ефективності їхніх наукових досліджень, виокремлення науково-дослідної роботи інтегрованим складником методичної освіти студентів.

4. Функціональність системи методичної освіти, згідно з якою процес освіти має моделювати в навчальних умовах методичну діяльність учителя іноземної мови початкової школи, підгрунття якої складають наступні види діяльності: *проектувальна* діяльність – планування навчання, освіти, виховання й розвитку молодших школярів засобами іноземної мови як складника іншомовної культури; *адаптаційна* діяльність – реалізація свого плану в конкретних навчальних умовах: у класній чи позакласній роботі з іноземної мови; *організаційна* діяльність – організація навчання, освіти, виховання і розвитку молодших школярів у класній чи позакласній роботі з іноземної мови; *мотиваційна* діяльність – мотивація діяльності учіння молодших школярів на уроці та поза його межами; *комунікативна* діяльність – іншомовне спілкування з молодшими школярами в класній та позакласній роботі з іноземної мови; *контролююча* діяльність – контроль навчальних досягнень молодших школярів з іноземної мови, а також самоконтроль власної методичної діяльності; *пізнавальна* діяльність – ведення дослідної діяльності щодо системи іншомовної освіти та процесів навчання, освіти, виховання й розвитку молодших школярів у класній та позакласній роботі з іноземної мови; *допоміжні* види діяльності – співи, гра на музичному інструменті, малювання тощо [4, с.102].

5. Спрямованість системи методичної освіти на формування передусім особистості студента, хоча складниками образу вчителя окреслено й особистість, і діяльність. Специфіка вчителя іноземної мови початкової школи полягає в тому, що він, насамперед, є гуманістично орієнтованим вихователем особистості молодшого школяра засобами іноземної мови. До необхідних особистісних якостей учителя іноземної мови початкової школи належать адекватність самооцінки та рівня домагань, певний оптимум тривожності, який забезпечує його інтелектуальну активність, цілеспрямованість, емпатійність.

У загальнолюдському розумінні вчитель іноземної мови початкової школи – це добра, прихильна й уважна до дітей, сердечна, гуманна, щира людина, яка завжди пам'ятає про їхню соціальну незахищеність та може бачити себе в дітях, стати на їх позицію.

Необхідні індивідуальні якості вчителя іноземної мови початкової школи складають сила, врівноваженість, висока мобільність нервової системи, помірна екстравертованість, стеничність емоцій та емоційна стійкість (перевага позитивних емоцій), рівень інтелектуального розвитку за показниками сприймання, пам'яті, мислення, уваги не нижчим від норми, високий рівень здатності уяви, уявлення, фантазування.

6. Сприяння системи методичної освіти одночасній фундаментальній освіті студента, що передбачає оволодіння ним найсучаснішими основами наук (оскільки фундаментальні знання мають тенденцію до ширшого переносу та довше зберігають свою цінність), та його загальногуманітарній освіті, яка є складником фахової освіти, що надає професійним знанням людської значущості.

Забезпечення системою методичної освіти високого рівня практичного оволодіння студентами методичною діяльністю вчителя іноземної мови початкової школи.

Інтегративність системи методичної освіти, яка спрямована на передачу студентам методичної культури з метою формування відповідної методичної компетенції, а саме: інтеграції іноземної мови як фахового предмета з методикою, педагогікою й психологією та циклом лінгвістичних дисциплін.

Забезпечення системою методичної освіти можливості індивідуальної самореалізації кожного студента, що передбачає проектування індивідуальної траєкторії його особистісного й методичного розвитку. Система методичної освіти має мотивувати кожного студента до самоосвіти, до вдосконалення методичної майстерності, навчити студента вчитися, допомогти усвідомити, що освіта є передусім самоосвітою, яка означає самостійність набуття знань, самостійність мислення, самостійність розв'язання навчальних завдань. Максимальна індивідуалізація процесу методичної освіти дозволить кожному студенту мати план власного саморозвитку, в зв'язку із чим змінюються організаційні форми навчання з методики.

Диференційоване (процесуальне й результативне) оцінювання передусім рівня сформованості у студента методичних навичок і вмінь застосовувати набуті знання в практичній діяльності в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Усвідомлення соціальної значущості навчального предмета «Іноземна мова». Студент як майбутній учитель іноземної мови початкової школи має добре знати й уміти точно пояснити молодшим школярам та їхнім батькам, чому цей предмет включено до змісту початкової шкільної освіти, що дає вивчення іноземної мови молодшому школяреві як індивідуальності, а через нього – суспільству [1, с.11].

Висновки. Отже, методична компетенція вчителя іноземної мови початкової школи – це сукупність його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктивних й особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з іноземної мови через і під час спілкування з учнями.

Література

1. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. / О. Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Державна програма «Вчитель» // Освіта України. – 2 квітня 2002. – №27. – С.2-7.
3. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – №8. – С.9-23.
4. Языкова Н.В. Цели и содержание методической подготовки будущего учителя / Н. В. Языкова // Иностранные языки в школе. – 1995. – №1. – С.57-61.
5. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.